

УДК 351.74:343.352:330.34

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-212-221](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-212-221)

Ленгер Яна Іванівна доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0003-2666-9709>

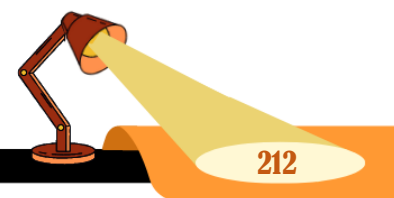
АНТИКОРУПЦІЙНІ ПІДХОДИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, РЕЗУЛЬТАТИ

Анотація. У статті здійснено ґрунтовний теоретико-аналітичний аналіз переходу держав від системних корупційних практик до моделей публічного управління, заснованих на принципах доброчесності, підзвітності та верховенства права, як необхідної передумови сталого економічного розвитку. Обґрунтовано, що орієнтована на доброчесність державна політика формує сприятливе інституційне середовище, забезпечує ефективний і справедливий розподіл ресурсів, знижує транзакційні витрати та сприяє зростанню довіри громадян і бізнесу до публічної влади.

На основі даних Індексу сприйняття корупції Transparency International проведено класифікацію країн за рівнем успішності антикорупційних трансформацій, що дало змогу виокремити моделі сталого прогресу, часткового успіху та регресивних тенденцій у сфері боротьби з корупцією. Запропоновано концепцію «трансформації доброчесності» як багатовимірного та поетапного процесу інституційних, правових і ціннісних змін, спрямованих на ефективне обмеження публічної влади, підвищення її підзвітності та забезпечення якості державного управління.

Доведено, що ключовим інструментом трансформації доброчесності є антикорупційний підхід, реалізований через національну систему доброчесності, яка охоплює інституційні механізми, правові норми, громадську участь і систему соціальних цінностей. Систематизовано основні антикорупційні підходи, зокрема участь громадян у протидії корупції, поєднання інституційних стимулів і обмежень, забезпечення верховенства права з універсальним покаранням, формування чесної конкуренції у відносинах між державою та бізнесом, а також культивування цінностей доброчесності як суспільного консенсусу.

Окрему увагу приділено аналізу взаємозв'язку між антикорупційною політикою та економічним зростанням. Обґрунтовано, що ефективна боротьба з корупцією позитивно впливає на інвестиційний клімат, інноваційну активність, конкурентоспроможність ринку, розвиток підприємництва та соціально-

культурне середовище. Зроблено висновок, що досягнення сталого розвитку держав можливе лише за умови поєднання глибоких інституційних реформ із довгостроковим зміцненням і підтримкою національної системи доброчесності.

Ключові слова: доброчесність; корупція; боротьба з корупцією; антикорупційна політика; антикорупційні підходи; національна система доброчесності; державне управління; економічне зростання; сталий розвиток.

Lehner Yana Ivanivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Constitutional, Administrative and International Law, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0003-2666-9709>

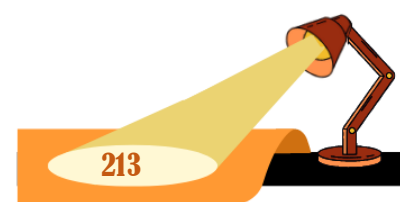
ANTI-CORRUPTION APPROACHES IN THE NATIONAL INTEGRITY SYSTEM: THEORY, PRACTICE, AND RESULTS

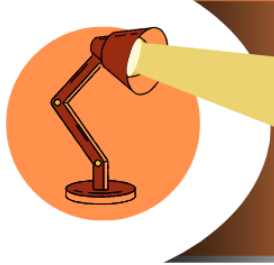
Abstract. The article provides a thorough theoretical and analytical examination of the transition of states from systemic corrupt practices to models of public governance based on the principles of integrity, accountability, and the rule of law as a necessary precondition for sustainable economic development. It substantiates that an integrity-oriented public policy forms a favorable institutional environment, ensures efficient and equitable allocation of resources, reduces transaction costs, and fosters increased trust of citizens and businesses in public authorities.

Based on data from the Transparency International Corruption Perceptions Index, the article classifies countries according to the level of success of anti-corruption transformations, which makes it possible to distinguish models of sustainable progress, partial success, and regressive trends in the fight against corruption. The concept of “integrity transformation” is proposed as a multidimensional and phased process of institutional, legal, and value-based changes aimed at effectively limiting public power, enhancing its accountability, and ensuring the quality of public governance.

It is demonstrated that the key instrument of integrity transformation is the anti-corruption approach implemented through the national integrity system, which encompasses institutional mechanisms, legal norms, public participation, and a system of social values. The main anti-corruption approaches are systematized, including citizen participation in combating corruption, the combination of institutional incentives and constraints, ensuring the rule of law with universal punishment, the formation of fair competition in relations between the state and business, as well as the cultivation of integrity values as a societal consensus.

Special attention is paid to the analysis of the relationship between anti-corruption policy and economic growth. It is substantiated that effective anti-corruption efforts have a positive impact on the investment climate, innovation activity, market competitiveness, entrepreneurial development, and the socio-cultural environment.

The article concludes that achieving sustainable development of states is possible only through the combination of profound institutional reforms with long-term strengthening and support of the national integrity system.

Keywords: integrity; corruption; anti-corruption; anti-corruption policy; anti-corruption approaches; national integrity system; public administration; economic growth; sustainable development.

Актуальність роботи. Корупція залишається однією з найсерйозніших глобальних загроз ефективному державному управлінню, економічному зростанню та соціальній справедливості. В умовах трансформаційних процесів, які переживають багато держав, особливо актуальним є пошук ефективних моделей переходу від корупційного управління до системи, заснованої на принципах доброчесності. Незважаючи на численні антикорупційні стратегії, не всі країни змогли досягти сталих результатів, що зумовлює необхідність глибшого аналізу успішних кейсів і механізмів закріплення досягнень антикорупційних реформ.

Метою статті є теоретичне обґрунтування концепції трансформації доброчесності, систематизація антикорупційних підходів у межах національної системи доброчесності та аналіз їхнього впливу на економічне зростання держав.

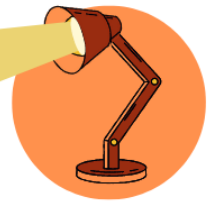
Проблематика корупції та шляхів її подолання широко представлена в сучасних наукових дослідженнях у галузях економіки, права, політичної науки та публічного управління. У працях вітчизняних і зарубіжних учених корупція розглядається як системне інституційне явище, що негативно впливає на ефективність державного управління, демократичні процеси та економічне зростання.

Значний масив наукових робіт присвячено аналізу впливу корупції на економічний розвиток. Дослідження Tanzi V., Davoodi H. [11], Méon P.-G., Weill L. [7], Kaufmann D., Vicente P. [6], а також сучасні емпіричні праці підтверджують, що корупція спотворює розподіл ресурсів, знижує ефективність інвестицій і стримує інноваційну активність. Водночас у науковій літературі сформувався консенсус щодо необхідності системної боротьби з корупцією як умови сталого розвитку.

Окремий напрям досліджень зосереджений на інституційних механізмах протидії корупції. У працях Doig A., McIvor S. [3] розвинуто концепцію національної системи доброчесності як комплексної інституційної основи антикорупційної політики. Важливе місце відведено також дослідженням верховенства права, незалежності судової влади та ролі антикорупційних інституцій у забезпеченні підзвітності публічної влади.

Значна увага приділяється ролі громадянського суспільства, засобів масової інформації та ціннісних чинників у протидії корупції. Науковці наголошують на

важливості громадської участі, свободи слова та формування суспільної нетерпимості до корупційних практик.

Разом із тим у науковій літературі недостатньо систематизованим залишається підхід до аналізу трансформації доброчесності як цілісного та поетапного процесу, а також її зв'язку з економічним зростанням і стійкістю антикорупційних реформ. Саме ця наукова прогалина зумовлює актуальність і новизну даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. У сучасних дослідженнях державного управління корупція дедалі частіше розглядається не як окреме відхилення в діяльності публічної влади, а як структурна характеристика інституційного середовища. У цьому контексті боротьба з корупцією перестає бути суто правоохоронною діяльністю й трансформується у комплексний процес глибоких інституційних, управлінських і ціннісних змін. Саме тому поняття «трансформація доброчесності» набуває особливої методологічної значущості.

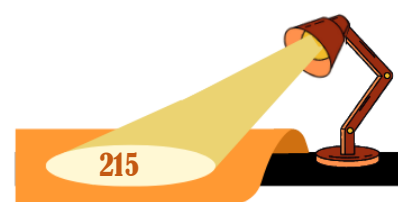
Трансформація доброчесності означає не лише зменшення рівня корупції, а й перехід до якісно нового типу управління, заснованого на прозорості, підзвітності, верховенстві права та обмеженні дискреційних повноважень влади. Вона охоплює реформування формальних інститутів, зміну неформальних практик і формування нової управлінської культури. Як наголошує М. Джонстон, навіть країни, які досягли помітних успіхів у боротьбі з корупцією, залишаються вразливими до регресу за відсутності стабільних механізмів підтримки досягнутих результатів [5, с. 234].

Емпіричні дані Індексу сприйняття корупції Transparency International дають змогу простежити різні моделі та траєкторії трансформації. Зокрема, випадки Грузії та Руанди демонструють можливість швидкого антикорупційного прориву в умовах радикальних реформ, централізованого управління змінами та сильної політичної волі [12]. Водночас приклади Італії та Туреччини свідчать, що без належного інституційного закріплення антикорупційні досягнення можуть бути втрачені, що проявляється у поступовому зниженні показників доброчесності [12].

Таким чином, трансформація доброчесності має поетапний характер і включає щонайменше три стадії: ініціацію реформ, період інтенсивних змін і фазу стабілізації та закріплення результатів. Ігнорування будь-якої з цих стадій істотно знижує довгострокову ефективність антикорупційної політики.

Ключовим інструментом реалізації трансформації доброчесності є національна система доброчесності, яка формує цілісну архітектуру протидії корупції. У межах цієї системи інституції, правові норми, процедури та соціальні цінності функціонують у взаємозв'язку, забезпечуючи баланс між стримуванням і стимулюванням доброчесної поведінки.

На думку Doig A., McIvor S., ефективність національної системи доброчесності залежить не від наявності окремих антикорупційних органів, а від узгод-

женості їхньої діяльності та взаємодії з іншими інститутами держави й суспільства [3, с. 320]. У цьому сенсі система доброчесності включає не лише спеціалізовані антикорупційні агентства, а й судову владу, парламент, органи фінансового контролю, засоби масової інформації, громадянське суспільство та приватний сектор.

Антикорупційний підхід у структурі національної системи доброчесності виконує прикладну функцію. Він визначає, яким чином держава реагує на корупційні ризики, які інструменти використовує для їхнього попередження та які механізми застосовує для притягнення винних до відповідальності. Оптимальне поєднання різних підходів дозволяє створити стійку антикорупційну модель, адаптовану до конкретного політичного, економічного та соціального контексту.

Водночас важливо підкреслити, що жодна національна система доброчесності не може бути ефективною без належного рівня суспільної підтримки. Неформальні норми, рівень правової культури та громадська нетерпимість до корупції відіграють не менш важливу роль, ніж формальні інституційні механізми.

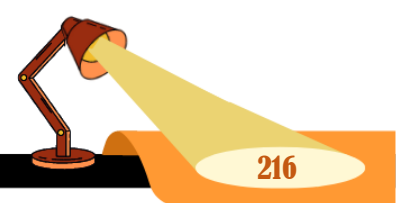
У межах трансформації доброчесності особливого значення набуває систематизація антикорупційних підходів, які визначають практичний вимір боротьби з корупцією.

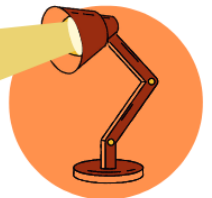
Участь громадян у боротьбі з корупцією є одним із фундаментальних елементів демократичного управління. Громадський контроль, доступ до інформації, незалежні медіа та механізми захисту викривачів істотно підвищують ризик викриття корупційних правопорушень і зменшують рівень толерантності до зловживань владою [8]. За відсутності активної громадської позиції антикорупційна політика втрачає легітимність і перетворюється на формальну процедуру.

Формування чесних відносин між урядом і бізнесом є ключовим чинником зниження корупційних ризиків у сфері економіки. Надмірне регулювання, вибіркоче надання пільг і непрозорі процедури створюють сприятливі умови для корупції. Як зазначають Rothlin та ін., ефективна держава повинна не заміщати ринок, а створювати умови для його чесного функціонування [10].

Боротьба з корупцією на основі верховенства права з універсальним покаранням передбачає рівність усіх суб'єктів перед законом і невідворотність юридичної відповідальності. Дослідження показують, що вибіркоче правозастосування значно підриває довіру до правової системи та знижує ефективність антикорупційних заходів [4].

Інституційний підхід із сумісними стимулами та обмеженнями базується на поєднанні санкцій і позитивних мотивацій. Забезпечення гідного рівня оплати праці, чітких кар'єрних перспектив і соціального захисту державних службовців

зменшує стимули до корупційної поведінки та сприяє формуванню професійної етики публічної служби.

Формування цінностей доброчесності є довгостроковою складовою антикорупційної політики. Освітні програми, публічні кампанії та культурні практики формують соціальний консенсус щодо неприйнятності корупції та закладають моральні основи сталого розвитку системи доброчесності.

У наукових дослідженнях домінує позиція, згідно з якою корупція чинить негативний вплив на економічне зростання, знижуючи ефективність інвестицій, спотворюючи конкуренцію та підвищуючи транзакційні витрати [11; 7, с. 245; 6, с. 200; 2].

Антикорупційна політика, реалізована в межах трансформації доброчесності, створює передумови для формування сприятливого інституційного середовища. Вона сприяє захисту прав власності, підвищенню передбачуваності державної політики та зміцненню довіри між економічними суб'єктами. Крім того, зменшення корупційних ризиків позитивно впливає на приплив прямих іноземних інвестицій, розвиток підприємництва та інноваційну активність.

Особливу роль відіграє соціально-культурний вимір антикорупційної політики. Формування культури доброчесності підвищує рівень соціального капіталу, який, у свою чергу, виступає важливим чинником довгострокового економічного зростання. Таким чином, боротьба з корупцією слід розглядати не лише як інструмент правового впливу, а як складову стратегії сталого розвитку [1, с. 445].

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду дає змогу виявити типові моделі трансформації доброчесності, що формувалися в різних політико-економічних і культурних контекстах. У науковій літературі умовно виокремлюють кілька таких моделей, серед яких особливе місце займають «східноазійська», «пострадянська реформаторська» та «інституційно-стабілізована західна» моделі.

Східноазійська модель, представлена Сінгапуром і Гонконгом, характеризується поєднанням жорстких антикорупційних санкцій, високого рівня професіоналізації державної служби та значної інституційної автономії антикорупційних органів. Важливою особливістю цієї моделі є раннє формування чіткої ієрархії відповідальності та мінімізація дискреційних повноважень чиновників. У таких системах антикорупційна політика тісно пов'язана з економічною стратегією розвитку, що дозволяє досягати синергійного ефекту між доброчесністю та зростанням [1, с. 448].

Пострадянська реформаторська модель, до якої належать Грузія та частково Руанда, відзначається швидкими й радикальними інституційними змінами, спрямованими на руйнування старих корупційних практик. У цих країнах трансформація доброчесності здійснювалася через масштабне оновлення державного апарату, спрощення регуляторних процедур та активне залучення

міжнародної допомоги. Водночас ця модель залишається вразливою до політичних змін і потребує постійного інституційного укріплення [9].

Інституційно-стабілізована західна модель, характерна для більшості країн Західної Європи, ґрунтується на поступовому вдосконаленні вже існуючих демократичних інститутів. Тут трансформація доброчесності не має революційного характеру, а здійснюється через підвищення прозорості, розвиток механізмів підзвітності та посилення ролі громадянського суспільства. Водночас навіть у таких системах можливі регресивні тенденції, що підтверджує приклад окремих південноєвропейських держав.

Однією з ключових проблем трансформації доброчесності є ризик регресу, або так званих «антикорупційних пасток». Ці пастки виникають тоді, коли формальні антикорупційні механізми існують, але фактично не виконують своїх функцій або використовуються вибірково.

Серед основних ризиків регресу слід виокремити політизацію антикорупційних органів, надмірну концентрацію повноважень, формалізацію громадської участі та зниження рівня довіри до правосуддя. У таких умовах боротьба з корупцією може перетворитися на інструмент політичної боротьби, що підриває її легітимність і знижує ефективність.

Окремої уваги заслуговує феномен «інституційної втоми», коли після початкового етапу активних реформ суспільна та політична підтримка антикорупційної політики поступово зменшується. Це створює сприятливі умови для повернення неформальних практик і послаблення механізмів контролю. Таким чином, стійкість трансформації доброчесності безпосередньо залежить від здатності держави підтримувати високий рівень інституційної спроможності та громадської залученості.

Громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталості антикорупційних реформ. Його функції не обмежуються лише контролем за діяльністю органів влади, а включають формування суспільного запиту на доброчесність, участь у розробленні політик і моніторинг їх реалізації.

Досвід країн, що досягли успіху в боротьбі з корупцією, свідчить, що ефективна взаємодія держави та громадянського суспільства ґрунтується на інституціоналізованих механізмах участі, прозорості процедур і доступі до публічної інформації. У протилежному випадку громадська активність може носити фрагментарний характер і не мати реального впливу на прийняття рішень.

Засоби масової інформації виступають важливим посередником між державою та суспільством, забезпечуючи публічність антикорупційних процесів і формуючи суспільну думку. Журналістські розслідування, громадські кампанії та аналітичні матеріали сприяють підвищенню рівня підзвітності влади та зменшенню толерантності до корупції.

Інституційна спроможність держави є визначальним чинником успішної трансформації доброчесності. Вона охоплює професіоналізм державної служби, ефективність адміністративних процедур, якість правового регулювання та здатність держави забезпечувати виконання ухвалених рішень.

У країнах з низькою інституційною спроможністю навіть добре спроектовані антикорупційні стратегії часто не дають очікуваних результатів. Це зумовлює необхідність поєднання антикорупційних заходів із ширшими реформами публічного управління, включно з децентралізацією, цифровізацією та реформою державної служби.

Особливу роль у цьому контексті відіграє цифрова трансформація державного управління. Електронні сервіси, відкриті дані та автоматизація процедур зменшують можливості для зловживань і підвищують прозорість взаємодії між державою, бізнесом і громадянами.

У ширшій перспективі трансформація доброчесності має розглядатися як складова довгострокової стратегії сталого розвитку. Вона безпосередньо пов'язана з досягненням Цілей сталого розвитку, зокрема у сферах ефективних інститутів, економічного зростання та соціальної справедливості.

Доброчесні інститути створюють передумови для інклюзивного розвитку, зменшення соціальної нерівності та підвищення якості життя населення. Водночас корупція, навпаки, посилює соціальну поляризацію та підриває довіру до держави.

Таким чином, перехід до доброчесності слід розглядати не як допоміжний елемент економічної політики, а як її фундаментальну складову, без якої неможливе стале та інклюзивне зростання.

Висновки. Дослідження показало, що трансформація доброчесності є складним і поетапним процесом, успіх якого залежить від ефективності антикорупційних підходів та їхньої інституційної підтримки. Антикорупційна політика, інтегрована в національну систему доброчесності, виступає не лише інструментом обмеження корупції, а й важливим чинником економічного зростання та сталого розвитку. Формування культури доброчесності, участь громадян і верховенство права є ключовими передумовами довгострокового успіху антикорупційних реформ.

Література:

1. Acemoglu D., Robinson J. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. New York : Crown Publishing Group, 2012. 544 p. URL: <https://www.crownpublishing.com/why-nations-fail>.
2. Barra C., Zotti R., Destefanis S. Corruption and economic growth: new empirical evidence. *Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 51, Issue 2. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JES-09-2023-0456/full/html>

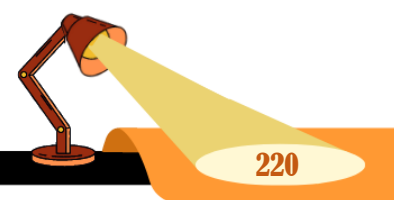

3. Doig A., McIvor S. National integrity systems: Assessing corruption and reform. *Public Administration and Development*. 2003. Vol. 23, Issue 4. P. 317–332. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pad.286>.
4. Hossain M., Siddiquee N., Zafarullah H. Rule of law, accountability and anti-corruption enforcement. *Governance*. 2025. Vol. 38, Issue 1. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/gove.12901>.
5. Johnston M. *Corruption, Contention and Reform: The Power of Deep Democratization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 352 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/corruption-contention-and-reform>.
6. Kaufmann D., Vicente P. Legal corruption. *Economics & Politics*. 2011. Vol. 23, Issue 2. P. 195–219. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0343.2010.00377.x>.
7. Méon P.-G., Weill L. Is corruption an efficient grease? *World Development*. 2010. Vol. 38, Issue 3. P. 244–259. URL: <https://www.sciencedirect.com>.
8. Parmar I. Civil society, accountability and anti-corruption. *Global Governance*. 2018. Vol. 24, No. 2. URL: <https://www.jstor.org/stable/26659459>.
9. Redo S. Anti-corruption, criminal justice and the rule of law. *Crime, Law and Social Change*. 2024. Vol. 81. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-023-10125-6>.
10. Rothlin S., McCann D., Wang K. Government–business relations and integrity management. *Business Ethics Quarterly*. 2016. Vol. 26, Issue 2. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/business-ethics-quarterly/article/governmentbusiness-relations-and-integrity-management>.
11. Tanzi V., Davoodi H. Corruption, public investment, and growth. *IMF Working Paper*. 1998. No. WP/97/139. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97139.pdf>.
12. Transparency International. Corruption Perceptions Index. Various years. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi>

References:

1. Acemoglu D., Robinson J. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York : Crown Publishing Group, 2012. 544 p. URL: <https://www.crownpublishing.com/why-nations-fail>. [in English]
2. Barra C., Zotti R., Destefanis S. Corruption and economic growth: new empirical evidence. *Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 51, Issue 2. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JES-09-2023-0456/full/html> [in English]
3. Doig A., McIvor S. National integrity systems: Assessing corruption and reform. *Public Administration and Development*. 2003. Vol. 23, Issue 4. P. 317–332. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pad.286>. [in English]
4. Hossain M., Siddiquee N., Zafarullah H. Rule of law, accountability and anti-corruption enforcement. *Governance*. 2025. Vol. 38, Issue 1. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/gove.12901>. [in English]
5. Johnston M. *Corruption, Contention and Reform: The Power of Deep Democratization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 352 p. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/corruption-contention-and-reform>. [in English]
6. Kaufmann D., Vicente P. Legal corruption. *Economics & Politics*. 2011. Vol. 23, Issue 2. P. 195–219. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0343.2010.00377.x>. [in English]
7. Méon P.-G., Weill L. Is corruption an efficient grease? *World Development*. 2010. Vol. 38, Issue 3. P. 244–259. URL: <https://www.sciencedirect.com>. [in English]
8. Parmar I. Civil society, accountability and anti-corruption. *Global Governance*. 2018. Vol. 24, No. 2. URL: <https://www.jstor.org/stable/26659459>. [in English]

9. Redo S. Anti-corruption, criminal justice and the rule of law. *Crime, Law and Social Change*. 2024. Vol. 81. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10611-023-10125-6>. [in English]
10. Rothlin S., McCann D., Wang K. Government–business relations and integrity management. *Business Ethics Quarterly*. 2016. Vol. 26, Issue 2. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/business-ethics-quarterly/article/governmentbusiness-relations-and-integrity-management> . [in English]
11. Tanzi V., Davoodi H. Corruption, public investment, and growth. *IMF Working Paper*. 1998. No. WP/97/139. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp97139.pdf>. [in English]
12. Transparency International. Corruption Perceptions Index. Various years. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi> [in English]

